

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ НАСЕЛЕННЯ В ПЕРІОД ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ МЕТОДОМ СИМВОЛДРАМИ (ІМАГІНАТИВНОЇ ПСИХОТЕРАПІЇ) В РОБОТІ КЛІНІЧНОГО ПСИХОЛОГА

Кихтюк Оксана

Волинський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна

Kuhtuik.Oksana@vnu.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1975-9925>

Мета статті – теоретичний аналіз наукових джерел з ефективності застосування методу символдрами у практичній роботі психологів практиків; емпірично дослідити використання цього методу у роботі клінічного психолога по стабілізації емоційного стану, саморегуляції та зниженні тривожності, активізації ресурсного потенціалу особистості в умовах військових дій.

Методи. В результаті нашої роботи було використано теоретичні методи: аналіз, синтез та узагальнення наукових джерел по використанню та опису сучасних аспектів практичної роботи в методі символдрами; методика особистісної тривожності Спілберга -Ханіна.

Результати. Теоретично проаналізовано особливості виникнення та встановлення методу символдрами. У статті представлено опис останніх наукових пошуків та досліджень в рамках психотерапевтичного впливу символдрами на особистість. Теоретичний аналіз літератури засвідчив ефективність використання цього методу по подоланню негативних емоційних переживань, зниженню агресивних проявів у підлітків, подоланню наслідків травматичних подій. Проведення психотерапевтичних сеансів із експериментальною групою, засвідчило позитивну групову динаміку. Було визначено ефективність використання даної психотерапії по наданню психологічної підтримки та допомоги у роботі клінічного психолога. Використання стандартних мотивів символдрами «Луг»; «Потік», «Квітка», «Гора», «Дерево» сприяли розвитку креативності, творчості, візуалізації та розумінню символіки, уявних образів. Впровадження мотиву «Ділянка землі» у психотерапевтичні сеанси відобразило можливості відновлення планування, звернення до внутрішніх ресурсів, знаходження відчуття безпеки. Проведене емпіричне дослідження, опитування та бесіда з учасниками експериментальної групи засвідчили позитивну динаміку розвитку та встановлення адаптивних механізмів у саморегуляції тривожності, подоланні стресу, віднаходження ресурсів.

Висновки. Використання кататимно-імагінативної психотерапії (символдрами) в роботі клінічного психолога є ефективним методом психологічної підтримки та допомоги людям по подоланню емоційних розладів, зниженню тривожності, виробленню адаптивних механізмів психіки по відновленню, активізації внутрішніх ресурсів особистості. Проведене емпіричне дослідження, що базувалось з використанням методу символдрами засвідчило високі показники зниження особистісної тривожності в учасників експерименту. Перспективу прийдешніх наукових теоретичних та наукових розробок ми вбачаємо у впровадженні та розробці нових мотивів символдрами для надання психологічної підтримки, допомоги людям.

Ключові слова: символдрама; імагінація; психотерапія; групова робота; тривожність; вплив; ресурси.

Oksana Kyhtuik. Peculiarities of psychological support of the population in the period of military actions by the method of symbol drama (imaginative psychotherapy) in the work of a clinical psychologist.

Purpose. The purpose of the article is a theoretical analysis of scientific sources on the effectiveness of the method of symbol drama in the practical work of practicing psychologists; empirically investigate the use of this method in the work of a clinical psychologist to stabilize the emotional state, self-regulation and reduce anxiety, activation of the resource potential of the individual in hostilities.

Methods. As a result of our work theoretical methods were used: analysis, synthesis and generalization of scientific sources on the use and description of modern aspects of practical work in the method of symbol dramas; Spielberg-Khanin's method of personal anxiety.

Results. The features of the origin and establishment of the method of symbol dramas are theoretically analyzed. The article describes the latest scientific research and studies in the framework of psychotherapeutic effects of symbol dramas on personality. Theoretical analysis of the literature has shown the effectiveness of using this method to overcome negative emotional experiences, reduce aggressive behavior in adolescents, overcoming the consequences of traumatic events. Conducting psychotherapeutic sessions with the experimental group, showed a positive group dynamics. The effectiveness of using this psychotherapy to provide psychological support and assistance in the work of a clinical psychologist was determined. The use of standard motifs of the symbol drama "Meadow"; "Stream", "Flower", "Mountain", "Tree" contributed to the development of creativity, visualization and understanding of symbolism, imaginary images. The introduction of the "Land" motif in psychotherapy sessions reflected the possibilities of resuming planning, access to internal resources, and finding a sense of security. The conducted empirical research, survey and conversation with the participants of the experimental group showed the positive dynamics of development and establishment of adaptive mechanisms in self-regulation of anxiety, overcoming stress, finding resources.

Conclusions. The use of catatim-imaginative psychotherapy (symbol dramas) in the work of a clinical psychologist is an effective method of psychological support

and assistance to people to overcome emotional disorders, reduce anxiety, develop adaptive mechanisms of recovery, activation of internal resources. An empirical study based on the method of symbol dramas showed high rates of reduction of personal anxiety in the participants of the experiment. We see the prospect of future scientific, theoretical and scientific developments in the introduction and development of new motifs with symbol dramas to provide psychological support and help people.

Keywords: symbol drama; imagination; psychotherapy; group work; anxiety; influence; resource.

Вступ. Надання психологічної допомоги та підтримки є актуальною проблемою нині в Україні. З початком широкомасштабної війни в нашій державі загострилися наявні психологічні проблеми в українському суспільстві. Населення, котре перебуває у тилу та внутрішньо переміщенні особи, що безпосередньо постраждали від військових дій також дуже часто і нагально потребують психологічної підтримки. Сучасні клінічні психологи, консультанти використовують ефективні доказові методи, інструменти у своїй роботі для якісної психологічної допомоги, зокрема поєднуючи різні психотерапевтичні напрями.

Методи та процедура дослідження. Формулювання мети та завдань статті полягає в теоретичному описі методу символдрами як психотерапевтичної психологічної підтримки; емпірично дослідити динаміку у груповій роботі у знятті психоемоційного напруження, тривоги, імпульсивності, розвитку здібності до саморегуляції, візуалізації, творчості та креативності у вирішенні складних життєвих задач, активізації внутрішніх ресурсів. Вибірку дослідження склали дві групи: експериментальна 12 осіб та контрольна 14, загалом жінки віком 28 – 40 років. Заняття проводились із експериментальною групою двічі на тиждень, протягом двох місяців березень – квітень 2022 року. На початку роботи була проведена бесіда, анкетування, знайомство з учасниками, визначена мотивація проходження такого типу психологічного та психотерапевтичного впливу.

В результаті нашої роботи було використано теоретичні методи: аналіз, синтез та узагальнення наукових джерел по використанню та опису сучасних аспектів практичної роботи в методі символдрами; методика особистісної тривожності Спілберга -Ханіна.

Символдрама (Кататимно-імагінативна психотерапія, Кататимне переживання образів чи метод «сновидінь на яву») – є сучасним

напрямом психотерапії, який базується на глибинній психології (теоретична основа психоаналізу З. Фрейда, К. Г. Юнга), використовуючи візуалізацію/уяву для виявлення очевидних несвідомих бажань, фантазій, конфліктів психологічних механізмів захисту, а також співставлення переносу та спротиву (Фройд, 1989; Дезуаль, 1996; Jung, 2013; Kottje-Birnbacher, 2001; Hanscarl Leuner, 2005; Bahrke, Nohr, 2013).

Наукову психотерапію пов'язують із розвитком психоаналізу, коли З. Фройд та Й. Брейер, описували використання «денних фантазій чи «сновидінь на яву», назвавши його катарсичним, тобто очищаючим (Фройд, Брейер, 2005). Самостійним психотерапевтичним напрямом символдрама постала завдяки Ханскарлу. Льюйнеру, після ряду експериментальної роботи (Льюйнер, 2005; 2011). Символдрама вважається ефективною в допомозі при різного роду фобіях, неврозах, в лікуванні психосоматичних захворювань, що спричинені невротичним розвитком особистості (Гребінь, 2016; Барке, Нор, 2019; Ulrich Bahrke, Karin Nohr 2013). Вона базується на аналізі несвідомої динаміки актуально діючих конфліктів, праці на символічному рівні, так і в процесі психотерапевтичної роботи. Базисом символдрами є візуалізація, фантазування на вільний чи заданий мотив (тему) психотерапевтом. Останній виконує супроводжувальну, контролюючу та направляючу функцію у цьому процесі. Виділяють чотири головних критерії, які відрізняють символдраму від інших психотерапевтичних методів, які використовують уявлення образів в психотерапевтичному процесі (Боев, Обухов, 2009). По-перше, використання чітко розробленої схеми для уявлення образів, що є одним із важливих інструментів психотерапевтичного впливу. По-друге, метод символдрами є системно структурований, описані всі його кроки для використання в залежності від показів, чітко визначені кроки на кожному етапі роботи. По-третє, в основі методу лежить глибока теоретична база, загально визнані концепції класичного та сучасного психоаналізу (психоаналітичні теорії особистості, теорія сновидінь, загальна теорія неврозів, психосоматичних захворювань, межових розладів, аналітична психологія К. Г. Юнга (теорія архетипів, колективного несвідомого, інтеграції, метод активної уяви). По-четверте, мінімальна залученість сугестивних чинників+, усі техніки направлені на розкриття клієнта,

питання задаються у відкритій формі. Метод символдрами ґрунтується на цілковитій довірі у присутність внутрішніх ресурсів та резервів клієнта на зцілення, які мають розкритися в процесі психотерапевтичної роботи (Вильке, 2009).

Обговорення результатів. Психотерапевтичний процес методом символдрами може проводитися у трьох різних формах: в індивідуальній; груповій (одночасно образи уявляють 4 – 12 людей в зручних кріслах чи лежать у формі «зірочки» чи «ромашки»; може бути складовою сімейної психотерапії: парами чи партнерами, можлива присутність дітей з одним із батьків (опікунів). Використання методу символдрами достатньо для 15 – 30 сеансів, тривалістю 50 хвилин. Позитивна динаміка, як правило настає вже після 3 – 5 сеансів. З метою досягнення значного прогресивного ефекту важливо дотримуватися щотижневої терапії. Протипоказаннями у використанні кататимно-імаґинативної психотерапії є затримка психічного розвитку, гострі психічні психози, церебрально-органчні синдроми, відсутність бажання (мотивації), шизофренія (Барке, 2008; Садальская, 2008).

На думку У. Барке та Р. Нор, імаґінації є надзвичайно тонким інструментом в психодинамічній терапії, використання їх є можливим через детальне вивчення і навичку практичної роботи з ними. Дякуючи імаґінаціям, ми можемо отримати доступ до самим глибинних шарів психіки, особливо дотичних до раннього досвіду клієнта, що є корисно і небезпечно одночасно, оскільки потім потрібно знати що з цим робити (Барке, Нор, 2019). Тут власне важливо говорити про підготовку клінічного психолога, його здібність якісно пропрацьовувати перенос і контрперенос в психотерапевтичному процесі. Відсутність цих практичних навичок чи не відслідковування переносу та контрпереносу на ранніх етапах психотерапії може призвести до зниження якості психотерапевтичного процесу, навіть до зупинки. Використання якісної рефлексії контрпереносу та переносу провокує прогрес та слідуванню професійних етичних норм у ставленні до клієнта та власне своїх колег (Дезуаль, 1996; Розендаль, 2008; Гребінь, Кісарчук, 2016). Клінічний психолог має створити надійні, приймаючі умови в психотерапевтичному процесі, відслідковуючи динаміку розвитку (переносу-контрпереносу) як ззовні, так і в середині у своїй роботі (Суортли, 2002). Отже, нами було дотримано

головних етапів проведення сеансів у символдрамі: попереднє обговорення тих актуальних запитів (група була сформована за однією актуальною потребою – зниження рівня тривожності; активізація ресурсів); релаксація; відтворення образів (розпочинали із візуалізації луг; струмку (потічка); квітки іт. д); рефлексія після представлення образу; домашні завдання (щоденник; намалювати – уявний образ). В процесі читання щоденників відбувалося внутрішнє розкриття, вербалізація переживань сприяє їхньому переосмисленню. Обговорення уявних образів відбувалося за бажанням учасників, не на кожній зустрічі, проте інколи етап обговорення міг зайняти увесь час запланованої сесії. Групова динаміка була відчутна на 2-3 сесії, під час обміну уявними образами учасників групи. Група засвідчила психотерапевтичний відновлюваний ресурсний стан, полегшення в представленні, візуалізації образів. Учасники говорили про спонтанність, безпосередність виникнення, обхід внутрішніх бар'єрів, захисних механізмів психіки. У символіці візуалізацій мотивів був представлений індивідуальний внутрішній світ кожного учасника групи, як правило вони були у кожного неповторні. Так, під час роботи із мотивом «Луг», 75 % учасників групи уявляли квітуче поле, проте із зовсім різними рослинами; 15 % засіяне поле із пророслими травами; 10 % луг із деревами. Символічне наповнення спостерігалось різне, проте під час бесіди, рефлексії, було зазначено віднаходження ресурсу, спокою та зниження тривоги. Мотив «Квітка» символічно відображає самого учасника, носить психодіагностичну мету, дає можливість побачити та не пропустити питання, того чи іншого учасника які потребують вирішення. Робота із мотивом «Потік» опиралась на мотив «Луг», вони доповнювали один одного, оскільки останній ми використовували кілька разів підряд з метою активізації ресурсного стану учасників групи. Символіка води в образі джерела, струмка, яка рухається відображає внутрішні процеси, потреби, бажання. Мотив «Гора» спрямований на подолання невпевненості, пасивності, апатії, депресивних проявів. Уявне сходження на вершину, споглядання на краєвиди, умовне фотографування панорам гірської місцевості дає віру в можливості переборення труднощів, відновлення тих втрат, які були у житті учасників. Використання мотиву «Дерево», робота та аналіз із цим образом була спрямована на представлення учасників, тими, якими б вони хотіли бути чи стати, віднаходження чи запозичення тих

якостей, яких не вистачає для емоційного балансу, внутрішнього спокою. В процесі роботи у кожного учасника виникла своя взаємодія із кожним образом. Важливою рекомендацією є: що б Вам хотілось із ним зробити? Символічно, що уявна в'януча квітка чи засохле дерево може відродитися в процесі підживлення, поливу чи інших маніпуляцій учасником. Під час роботи з образами тих чи інших мотивів, важливо зосередитися на почуття учасників, допомогти їм віднайти в символіці позитивне наповнення. Використання мотиву «Ділянка землі», це спроби подолати безпорадність, вчитися планувати майбутнє, закріпити внутрішній ресурс, надати стрижень для допомоги самому собі. Уявне будівництво, детальний опис процесу дизайну достатньо довготривалий, тому виконання малюнків відбувалося вдома. Високий психотерапевтичний ефект засвідчила рефлексія виконання домашнього завдання по цьому мотиву. В учасників відбулася гармонізація внутрішнього стану, відновилася віра у власні сили, знизилася апатія, фрустрація. На початку та в кінці роботи із групою було проведено тестування тривожності за методикою Ч. Д. Спилберга, Ю. Л. Ханіна. В результаті опитування 97 % учасників експериментальної групи засвідчили високий рівень ситуативної тривожності та 3 % середній рівень. Після закінчення роботи в експерименті по наданню психологічної допомоги та підтримки по регуляції емоційного стану, було проведено повторне тестування за цією методикою. Результати засвідчили позитивну динаміку. В 96 % учасників засвідчили середній рівень ситуативної тривожності, 4 % низький. Загальна рефлексія та обмін враженнями учасників після проходження сеансів символдрами був позитивним. Уся група була вдячна за отриману психологічну підтримку в процесі групової роботи, отриманий досвід візуалізації, трактування символіки образів, активізації ресурсів та знаходження інструментів для емоційної стабільності.

Висновки і перспективи. символдрама чи кататимно-імагінативна психотерапія направлена на саморегуляцію емоційного стану клієнта, пошуку та віднайдень внутрішніх ресурсів. Психотерапевтична робота з використанням цього методу засвідчила ефективність та результативність у вивільненні негативних емоційних переживань, знятті тілесно-емоційного напруження, зменшення проявів агресії, відпрацюванні актуальних наявних конфліктів. Перспективою наукових пошуків вбачаємо впровадження

методу символдрами для допомоги в лікуванні ПТСР, травми та втрати.

Література

1. Барке, У., Нор, К. (2019). Кататимно-имагинативная психотерапия: учебное пособие по работе с имагинациями в психодинамической психотерапии. Когнитивный центр.
2. Барке, У. (2008). Психотерапия действует – посредством чего помогает кататимно-имагинативная психотерапия? Размышления о действующих факторах психотерапии. Кататимно-имагинативная психотерапия как психодинамическая образная психотерапия. Москва: Издательский дом «Атмосфера», 61–79.
3. Боев, И. В., Обухов, Я. Л. (2009). Символдрама: коррекция личностных и поведенческих нарушений. Ставрополь.
4. Брейер, Й., Фрейд, З. (2005). Исследования истерии. Санкт-Петербург: ВЕИП.
5. Вильке, Э. (2009). Стили проведения психотерапевтической работы в символдраме. Типология личности в символдраме и других методах психотерапии. Сборник научных работ. Ставрополь: Графа. 6–13.
6. Гребінь, Л. О. (2013). Феномен поваги/неповаги як соціокультурний чинник надання психотерапевтичної допомоги в структурно-психодинамічному підході. Методичні рекомендації щодо врахування соціокультурних чинників в теорії та практиці психотерапевтичної допомоги особистості. Кіровоград: «ІМЕКС-ЛТД», 137-152.
7. Дезуаль, Р. (1996). Направленное фантазирование К. Г. Юнг и современный психоанализ. Москва: ЧеРо. 115–153.
8. Розендаль, В. (2008). Контрперенос в кататимно-имагинативной психотерапии – помеха или польза? Кататимно-имагинативная психотерапия как психодинамическая образная психотерапия. М.: Издательский дом «Атмосфера», 51-61.
9. Кісарчук, З. Г., Гребінь, Л. О., Омельченко, Я. М. (2016). Кататимно-имагинативна психотерапія як метод допомоги постраждалим дітям. Психологічна допомога дітям у кризових ситуаціях: методи і техніки. К.: Логос.
10. Садальская, Е. В. (2008). Перспективы развития кататимно-имагинативной психотерапии: от сновидений наяву к психодинамической образной психотерапии. Кататимно-имагинативная психотерапия как психодинамическая образная психотерапия: Сборник статей, 1. М.: ИД «Атмосфера», 10–25.
11. Суортли, У. (2002). Инициированная символическая проекция. Психосинтез: Принципы и техники. М.: Эксмо, 376—398.
12. Лейнер, Х. (2011). Средняя степень символдрамы. Возможности средней степени. *Символдрама*, 1 (6), 4-8.

13. Лейнер, Х. (2011). Средняя ступень символдрамы. Ассоциативный метод. Введение. Символдрама, 2-4 (7), 4-9.
14. Фрейд, З. (1989). Введение в психоанализ. Лекции. Москва: Наука.
15. Ulrich Bahrke, Karin Nohr (2013). *Katathym imaginative psychotherapie Lehrbuch der Arbeit mit Imaginationen in psychodynamischen Psychotherapien* Springer-Verlag, Berlin. Heidelberg.
16. Jung, C. G. (2013). *The Gnostic Jung Including Hoboken: Taylor and Francis*.
17. Hanscarl Leuner (2005). *Katathym-imaginative Psychotherapie (KiP)*. Hrsg., Fortgeführt von Eberhard Wilke. Georg Thieme Verlag KG, Stuttgart.
18. Kottje-Birnbacher, L. (2001). Einführung in die Katathym-imaginative Psychotherapie. *Imagination. Österreichische Gesellschaft für Angewandte Tiefenpsychologie und Allgemeine Psychotherapie (ÖGATAP)*, 4/2001. Wien: Facultas-Univ.-Verl.

References

1. Barke, U., Nor, K. (2019). *Katatimno imaginativnaya psihoterapiya: uchebnoe posobie po robote s imaginaciyami v psihodinamicheskoy psihoterapii [Catatymno imaginative psychotherapy: a tutorial on working with imaginings in psychodynamic psychotherapy]*. Kognito centr [in Russian].
2. Barke, U. (2008). Psihoterapiya dejstvuet – posredstvom chego pomagaet katatimno-imaginativnaya psihoterapiya? Razmyshleniya o dejstvuyushhih faktorah psihoterapiyu [Psychotherapy works – how does catatim-imaginative psychotherapy help? Reflections on the operating factors of psychotherapy]. *Katatimno-imaginativnaya psihoterapiya kak psihodinamicheskaya obraznaya psihoterapiya*. Moskva: Izdatelskij dom «Atmosfera», 61–79. [in Russian].
3. Boev, I. V., Obuhov, YA. L. (2009). *Simvoldrama: korrekciya lichnostnyh i povedencheskih narushenij [Symbol drama: correction of personality and behavioral disorders]*. Stavropol [in Russian].
4. Breyer, Y., Freyd, Z. (2005). *Issledovaniya isterii. [Hysteria research]*. Sankt-Peterburg: VEIP [in Russian].
5. Vilke, E. (2009). Stili provedeniya psihoterapevticheskoy raboty v simvoldrame [Styles of conducting psychotherapeutic work in symbol drama]. Tipologiya lichnosti v simvoldrame i drugih metodah psihoterapii. Sbornik nauchnyh rabot. Stavropol: Grafa, 6–13 [in Russian].
6. Hrebin, L. O. (2013). *Fenomen povahy/nepovahy yak sotsiokulturnyi chynnyk nadannia psykhoterapevtychnoi dopomohy v strukturno-psykhodynamichnomu pidkhodi. [The phenomenon of respect / disrespect as a sociocultural factor in the provision of psychotherapeutic care in the structural-psychodynamic approach]*. Kirovohrad: «IMEKS-LTD», 137-152 [in Ukrainian].
7. Dezual', R. (1996). Napravlennoe fantazirovanie K. G. Yung i sovremennyj psihoanaliz. [Directed Fantasizing C. G. Jung and Modern Psychoanalysis]. Moskva: CHeRo, 115–153 [in Russian].

8. Rozendal', V. (2008). Kontrperenos v katatimno-imaginativnoj psihoterapii – pomekha ili pol'za? [Countertransference in catathym-imaginative psychotherapy – a hindrance or a benefit?]. *Katatimno-imaginativnaya psihoterapiya kak psihodinamicheskaya obraznaya psihoterapiya*. M.: Izdatel'skij dom «Atmosfera», 51-61 [in Russian].
9. Kisarchuk, Z. H., Hrebin, L. O., Omelchenko, Ya. M. (2016). Katatymnoimahinatyvna psykhoterapiia yak metod dopomohy postrazhdalym ditiam [Catamymoimaginative psychotherapy as a method of helping affected children]. *Psykhologichna dopomoha ditiam u kryzovykh sytuatsiakh: metody i tekhniky*. K.: Lohos. [in Ukrainian].
10. Sadal'skaya, E. V. (2008). Perspektivy razvitiya katatimno-imaginativnoj psihoterapii: ot snovidenij nayavu k psihodinamicheskoy obraznoj psihoterapii [Prospects for the development of catatim-imaginative psychotherapy: from waking dreams to psychodynamic figurative psychotherapy]. *Katatimno-imaginativnaya psihoterapiya kak psihodinamicheskaya obraznaya psihoterapiya: Sbornik statej*. M.: ID «Atmosfera», 10–25 [in Russian].
11. Suortli, U. (2002). Iniciirovannaya simvol'naya proekciya [Initiated symbolic projection]. Assadzhioli R. *Psichosintez: Principy i tekhniki - Psychosynthes: A manual of principles and techniques*. M.: Eksmo, 376-398 [in Russian].
12. Lyojner, H. (2011). Srednyaya stupen' simvoldramy. Vozmozhnosti srednej stupeni [The middle stage of the symbol drama. Mid-Range Features]. *Simvoldrama - Symbol drama, 1* (6), 4-8 [in Russian].
13. Lyojner, H. (2011). Srednyaya stupen' simvoldramy. Associativnyj metod. Vvedenie [The middle stage of the symbol drama. Associative method. Introduction]. *Simvoldrama - Symbol drama, 2-4* (7), 4-9 [in Russian].
14. Frejd Z. (1989) Vvedenie v psihoanaliz. Lekcii [Introduction to psychoanalysis. Lectures]. Moskva: Nauka [in Russian].
15. Ulrich Bahrke, Karin Nohr (2013). *Katathym imaginative psychotherapie Lehrbuch der Arbeit mit Imaginationen in psychodynamischen Psychotherapien* Springer-Verlag. Berlin. Heidelberg.
16. Jung, C. G. (2013). *The Gnostic Jung Including*. Hoboken: Taylor and Francis.
17. Hanscarl Leuner (2005). *Katathym-imaginative Psychotherapie (KiP)*. Hrsg., Fortgeführt von Eberhard Wilke. Georg Thieme Verlag KG, Stuttgart.
18. Kottje-Birnbacher, L. (2001). Einführung in die Katathym-imaginative Psychotherapie. Imagination. *Österreichische Gesellschaft für Angewandte Tiefenpsychologie und Allgemeine Psychotherapie (ÖGATAP)*, 4/2001. Wien: Facultas-Univ.-Verl.

Received: 09.04.2022

Accepted: 29.04.2022